

El paper de les famílies en la reinserció de les persones que surten de la presó

Aina Ibàñez i Roig
Albert Pedrosa Bou

CEJFE, 2 d'octubre de 2018

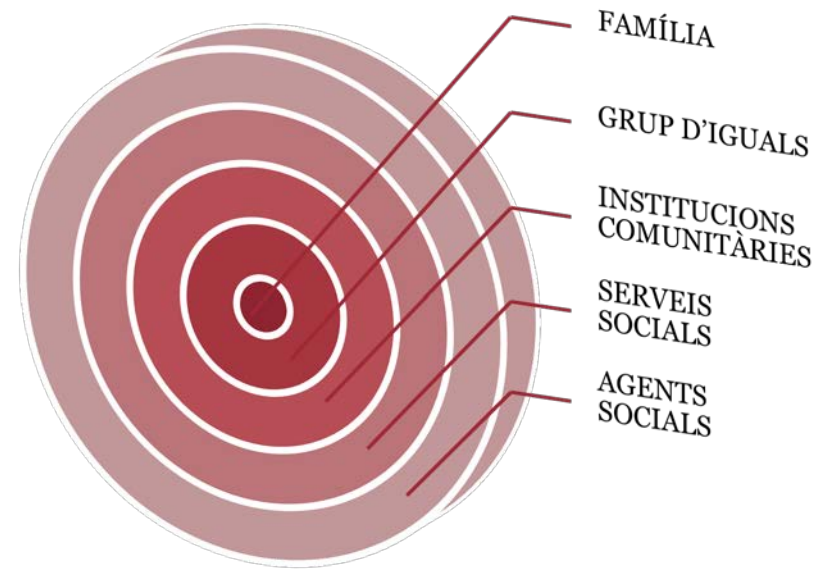
UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Grup de Recerca en
Desistiment del delictes i
polítiques de **reinserció**

PUNT DE PARTIDA

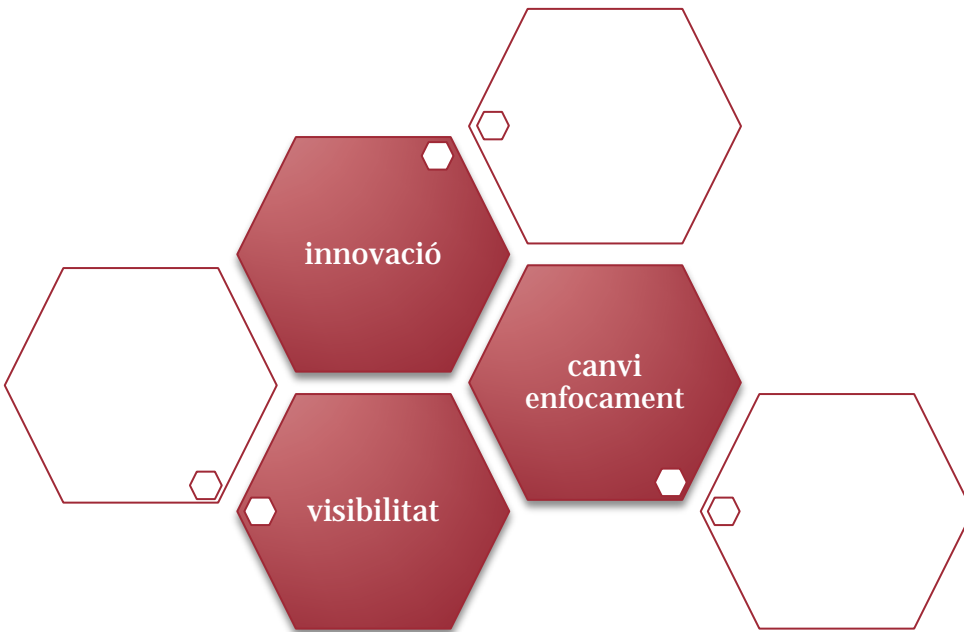
QUÈ SABEM

- **Vincles familiars** com a element clau per prevenir la reincidència, i família com a font de **suport instrumental i expressiu** (Cullen, 1994) que pot promoure la **reinserció** (Visher, La Vigne i Travis, 2004; La Vigne, Naser, Brooks i Castro, 2005).
- **Nous vincles**, especialment parella i treball, poden promoure el **desistiment** com a **punts d'inflexió** (Sampson i Laub, 1993, 2005; Laub i Sampson, 2003; Sampson, Laub i Wimer, 2006).
- Concepte «**returning points**» (Cid i Martí, 2012): nous significats per a vincles ja existents que es mantenen durant l'empresonament i poden afavorir el canvi (Martí i Cid, 2015).

«La família és una institució que existeix.
És una andròmina misteriosa i sagrada»
El quadern gris. Josep Pla (1966)

PUNT DE PARTIDA

QUÈ HEM APRÈS

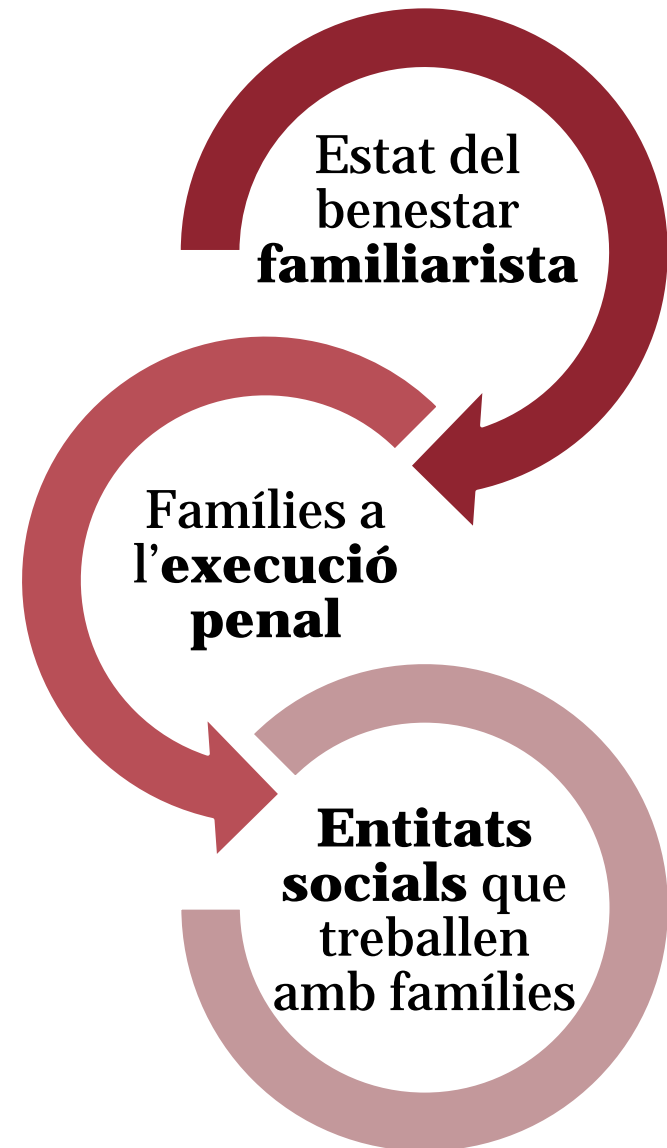
- «*Interns*» vs. «***Famílies d'interns***» (García-Borés, et al., 2006; Mills i Codd, 2008; Jardine, 2017): no són persones amb característiques disperses, sinó que estan interconnectades.
- Importància del gènere: les **dones** (parelles, filles, mares) acompanyen a la persona empresonada i, quan demanen ajuda, es recolzen en altres dones (germanes, cosines, amigues) (Jardine, 2017; Halsey i Deegan, 2015).
- Pes de les **polítiques de benestar** en la definició del model de reinserció i dels recursos disponibles, afectant a les famílies (Codd, 2007; Moreno, 2001).

CONTEXT

Família com a institució central de referència + proveïdora de benestar + mínima intervenció de l'Estat

La legislació (LOGP/RP) assumeix que el suport el proporcionarà la família, la resta ho deixa en mans del treballador social

Les entitats socials comunitàries no tenen a les famílies dels empresonats com a centre dels seus programes
(poques excepcions)

OBJECTIUS

1. Com són les **unitats familiars** on retornen les persones que surten de presó i si l'empresonament afecta les relacions familiars prèvies.
2. Explorar quin tipus de **suport** proporcionen les famílies i com el justifiquen.
3. Conèixer si aquest procés ha comportat **càrregues** per a les famílies, quines **necessitats** tenen per afrontar aquest procés i quina **ajuda** han rebut per afrontar-lo.
4. Conèixer les **estratègies** que duen a terme les famílies per promoure la reinserció.

METODOLOGIA

Anàlisi descriptiu

538 qüestionaris

persones empresonades amb llibertat definitiva entre juny de 2016 i juliol de 2017 a Catalunya (*)

- Trajectòria de vida
- Experiència condemna (suport social, canvis en la vida personal)
- Autopercepció (moralitat, identitat, autoeficàcia, autoestima)
- Perspectives a la sortida (allotjament, suport, optimisme)

Anàlisi de contingut per categories

13 entrevistes en profunditat

4 mares, 5 parelles, 3 germans, 1 filla

- Descripció (entrevistat, persona empresonada i la seva relació)
- Empresonament (sentiments, canvis en la relació, suport, ajut)
- Sortida de presó (sentiments, obstacles, canvis en la relació, suport, ajut)

(*) projecte *Encarcelamiento y Reincidencia*

RESULTATS

OBJECTIU 1. UNITATS FAMILIARS I AFECTACIÓ DE L'EMPRESONAMENT

- Provenen d'entorns afectius, però ubicades en **contextos de desavantatge**.
- **Poques variacions** en les unitats familiars durant l'empresonament, tot i un **debilitament dels vincles** respecte les parelles i els fills (~30% ruptura parella i ~60% debilitació relació amb fills), mostrant l'**esforç** de les famílies per mantenir el contacte.
- Suport ofert per un **cercle reduït i íntim** on destaquen les parelles i les mares.
- Destaca el paper del **gènere** en la provisió de suport, parlem de *famílies* però hauríem de parlar de *dones*: adopten un **rol central** en la provisió de suport i són les referents de les persones empresonades.

«Suport en tindrà [de la família], això segur» (F16, mare)

«La família està molt unida, som una pinya» (F17, mare)

«Jo em vaig molt mama, em vaig sentir amb els papers molt canviats amb ell, va ser molt dur» (F06, filla)

«[La meva mare] em va dir que no l'abandonés, que l'ajudés fins al final» «El món dóna voltes, tinc germans homes, qui sap si un dia poden passar per això» (F20, parella)

RESULTATS

OBJECTIU 2. TIPUS DE SUPORT PROPORCIONAT I JUSTIFICACIÓ

- S'estableix el **paper central** de la família com a proveïdora de suport **abans, després i durant** l'empresonament.
>60% reporten rebre un alt grau de suport en aquests tres períodes tot i l'existència de conflictes familiars previs
- Destaca el suport **emocional** dirigit a fer més suportable la condemna, i l'**instrumental**, amb ingressos a peculi i l'acollida a la sortida.
- Consideren aquest suport un **deure** i el justifiquen a partir de la **trajectòria**, la relació d'afecte prèvia, la pròpia **concepció de família** i les responsabilitats que comporta.

«Cada setmana, sempre, anàvem a veure'l. Hem anat a tot» (F16, mare)

«Quan pujàvem a veure'l li posàvem diners al peculi, el que podíem» (F32, germà)

«Home, clar, és la meva filla, com l'haig de deixar» (F13, mare)

«Perquè l'estimo molt, perquè ha estat al meu costat sempre» (F14, parella)

«Estic dedicada únicament a la meva feina i a la meva llar i als meus fills, aquest és el tipus de persona que sóc» (F23, mare)

RESULTATS

OBJECTIU 3. CÀRREGUES, NECESSITATS I AJUDA REBUDA

- **Càrregues:** parlen de desgast emocional, soledat, problemes econòmics, noves rutines i adaptació a la sortida.

però també: **resignació** i certa sensació de **fortalesa** quan són capaces d'afrontar els obstacles.

- Reclamen certes **necessitats**, especialment suport emocional i instrumental: ser escoltades, acompanyades i informades durant tot el procés, especialment a l'inici de la condemna.

«Va ser una època en què vaig començar a beure... ho vaig passar fatal» (F16, mare)

«Ja no era jo, sentia que era una altra persona al saber que la meva filla estava a dins i que quan anava a visitar-la havia de marxar i deixar-la» (F23, mare)

«Estic molt orgullosa del que hem aconseguit, que hem tirat endavant» (F21, parella)

«Necessitaria algú amb qui parlar, explicar-li el que em passa» (F16, mare)

«No sé qui ho ha de fer, però que algú t'expliqui els processos» (F06, filla)

RESULTATS

OBJECTIU 3. CÀRREGUES, NECESSITATS I AJUDA REBUDA

I com ho afronten?

- Cerquen **ajuda** en la **família extensa** i en **xarxes de suport informal**.
- Descriuen el **tracte rebut** pel personal penitenciari com esporàdic, fred i burocràtic.
- Reclamen **més atenció de l'Administració**: ser informades de l'evolució i la situació del seu familiar.
- Retreuen a l'Administració **no rebre ajuda ni recursos**, havent de carregar tot el pes del procés a la sortida de la presó.

«Al final acabes coneixent a més famílies, i acabes parlant amb ells de com estàs, com et va la setmana» (F21, parella)

«Li vaig preguntar a una mare que també estava allà esperant i m'ho va explicar» (F20, mare)

«Notava que et miraven així com que tu també ets la classe de persona que fa aquestes coses» (F20, parella)

«Els familiars quan entrem a un centre penitenciari quasi que hem d'anar com demanant per favor, demanant perdó» (F12, germà)

RESULTATS

OBJECTIU 4. ESTRATÈGIES PER A PROMOURE LA REINSEPCIÓ

- Tenen un **paper actiu**, adoptant funcions que tradicionalment s'estableixen com a pròpies de les **agències de reinserció**:
  - supervisió i control informal,
  - establir límits i noves rutines,
  - aïllament de fonts que s'identifiquen i defineixen com a criminògenes,
  - promoció nova identitat pronormativa
- Sense rebre **cap ajuda** o accedir a recursos de suport.

«Al cap de sis mesos de sortir li vaig dir: deixa la feina, marxem d'aquí» (F05, parella)

«El primer any em va costar molt allunyar-lo de les amistats» (F15, mare)

«Ningú va tenir interès en saber si jo estava bé» (F06, filla)

«He parlat amb l'assistenta social i em diu: busca't la vida» (F14, parella)

CONCLUSIONS

- **Rol central** de la família com a proveïdora de suport de manera continuada: abans, durant i després de l'empresonament.
- El suport s'ofereix **sense qüestionar-lo**, sobretot per un **cercle reduït i íntim**, assumit com a propi i per descomptat, en base a la relació prèvia i a la pròpia concepció de família.
- Experimenten **càrregues** emocionals i materials, i les gestionen sense ajuda de l'Administració. Demanden ser **escoltades i informades** durant tot el procés, i reclamen més **recursos** institucionals i comunitaris.
- Parlem de famílies, però sobretot parlem de **dones**: mares, parelles i filles, sobre les que recauen càrregues i responsabilitats.
- Les famílies tenen un **paper actiu** en el procés de reinserció, com ho seria una **agència de reinserció**, però sense rebre recursos, ajuda, ni ser reconegudes per part del sistema penitenciari com a tal.

IMPLICACIONES

Visualitzar
a les famílies

Dotar-les de
recursos

Destacar el
paper de la
dona

Repensar el
model de
suport basat
en les famílies

IMPLICACIONS

1. Visualitzar a les famílies de persones empresonades com a **agents actius** d'ajuda a la reinserció.
Incorporar a les famílies en el procés (visites, afavorint la seva entrada en activitats) i que els professionals les informin i acompanyin degudament.
2. Dotar a les famílies dels **recursos adequats** per donar suport al procés de reinserció.
3. Destacar el **paper de la dona** en el marc de la família de les persones empresonades.
4. **Repensar** el model de suport basat en les famílies.

IMPLICACIONS

1. Visualitzar a les famílies de persones empresonades com a **agents actius** d'ajuda a la reinserció.
2. Dotar a les famílies dels **recursos adequats** per donar suport al procés de reinserció.
Xarxa de recursos útils per a les famílies, espais, amb suport directe de professionals i/o voluntaris, grups de suport de familiars, programes de sensibilització.
3. Destacar el **paper de la dona** en el marc de la família de les persones empresonades.
4. **Repensar** el model de suport basat en les famílies.

IMPLICACIONS

1. Visualitzar a les famílies de persones empresonades com a **agents actius** d'ajuda a la reinserció.
2. Dotar a les famílies dels **recursos adequats** per donar suport al procés de reinserció.
3. Destacar el **paper de la dona** en el marc de la família de les persones empresonades.

Les polítiques dirigides a ajudar a les famílies haurien d'abordar els problemes específics que comporten per a les dones: cost personal, social i psicològic.

4. **Repensar** el model de suport basat en les famílies.

IMPLICACIONS

1. Visualitzar a les famílies de persones empresonades com a **agents actius** d'ajuda a la reinserció.
2. Dotar a les famílies dels **recursos adequats** per donar suport al procés de reinserció.
3. Destacar el **paper de la dona** en el marc de la família de les persones empresonades.
4. **Repensar** el model de suport basat en les famílies.
Trencar amb les bases familiaristes del model i construir un sistema on la provisió de suport no es centri en les famílies.

Moltes gràcies
per la seva atenció

Aina.Ibanez@uab.cat
Albert.Pedrosa@uab.cat

<http://criminologia.uab.cat>

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Grup de Recerca en
Desistiment del delictes i
polítiques de **reinserció**